

Prof. dr hab. Mirosław Sadowski
mail: miroslaw.sadowski@uwr.edu.pl

Wrocław, 8 grudnia 2025 r.

**Recenzja osiągnięcia naukowego dra Tomasza Szczygła
w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego**

I. Przedmiot i kryteria oceny.

Zgodnie z ar. 221 ust. 8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1668, dalej także: „Ustawa”) zadaniem recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, jest ocena, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o ten stopień odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy. W powszechnym przekonaniu dominuje pogląd (wyrażony zarówno w literaturze przedmiotu, jak i dokumencie ogłoszonym w 2022 r. przez Radę Doskonałości Naukowej, zatytułowanym „Recenzje w postępowaniach o awans naukowy. Poradnik”) zgodnie z którym ocenie recenzenta nie podlega cały dorobek naukowy, ani aktywność naukowa lub artystyczna habilitanta, o której mowa w art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy (ta ocena jest zadaniem komisji habilitacyjnej), a jedynie osiągnięcia wskazane przez habilitanta jako mające stanowić znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej. Ponieważ jestem także członkiem Komisji Habilitacyjnej odniosę się również do całości dorobku habilitanta.

W myśl art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy, stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) posiada stopień doktora;

- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

- a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub

- b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku

opublikowania artykułu w ostatecznej
formie były ujęte w wykazie
sporządzonym zgodnie z przepisami

wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub

c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;

3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Dr Tomasz Szczygiał we wniosku o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego wskazał jako osiągnięcie naukowe będące podstawą do ubiegania się do nadania tego stopnia monografię pt. *Prace nad kodyfikacją prawa karnego materialnego Polski Ludowej (1947-1969)*, (Katowice 2025, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 896 ss.). Przedłożona praca stanowi monografię naukową i została opublikowana przez wydawnictwo ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z określonymi przepisami. Tym samym Wnioskodawca spełnił pierwszy, formalny wymóg wskazany w art. 219ust. 1 pkt 2 ustawy. Spełnienie tego warunku pozwala przejść do oceny spełnienia drugiego, merytorycznego wymogu, w myśl którego przedstawione przez Kandydata osiągnięcie naukowe winno wnosić znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej nauk prawnych.

II. Ocena przedstawionego osiągnięcia naukowego.

Ustawodawca wymaga, żeby osoby ubiegające się o stopień doktora habilitowanego wykazały się osiągnięciami naukowymi stanowiącymi znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym przypadku nauk prawnych. Odmienne, niż we wcześniejszym stanie prawnym ustawodawca zrezygnował z wymogów „ilościowych” na rzecz mniej precyzyjnego wymogu jakościowego. Zatem osiągnięcia Habilitanta muszą stanowić znaczny wkład w rozwój dyscypliny. Tym samym jego dorobek musi być znaczny nie tyle ilościowo co przede wszystkim jakościowo.

Habilitant wskazał jako swoje osiągnięcie wspomnianą wcześniej książkę *Prace nad kodyfikacją prawa karnego materialnego Polski Ludowej (1947-1969)*. Ponieważ zagadnienia dotyczące badań nad prawem karnym Polski Ludowej w latach 1947-1949 wykładane są na polskich wydziałach prawa w ramach przedmiotu historia państwa i prawa polskiego moja ocena

dokonań T. Szczygła będzie ogniskowała się wokół odpowiedzi na pytanie: czy jego wkład w rozwój

historii państwa i prawa polskiego jest znaczny. Uważam bowiem, że przedłożone mi do oceny osiągnięcie habilitacyjne dotyczy właśnie dziejów prawa karnego w Polsce w latach 1947-1969.

Sam wybór tematu monografii habilitacyjnej uważam za niezwykle trafny i doniosły. Należy podzielić stanowisko Habilitanta, że o ile prace nad kodyfikacją polskiego prawa karnego materialnego w latach 1918-1939 są dobrze zbadane i opracowane, to stan badań nad kodyfikacją prawa karnego materialnego w dobie Polski Ludowej jest zdecydowanie niewystarczający. Co prawda znaleźć w tym obszarze możemy znakomite opracowania Adama Lityńskiego czy innych autorów, ale nie obejmują one tak szczegółowo i całościowo badanego zagadnienia jak zostało ono przedstawione w pracy dr. Szczygła.

Habilitant podzielił swoją bardzo obszerną pracę (896 stron) na cztery części, wstęp, zakończenie (bardzo solidne, nie zdawkowe), intersujący Aneks i bibliografię. Już we Wstępie Autor uzasadnia sens dociekań nad kodyfikacją prawa karnego materialnego w dobie Polski Ludowej trafnie stwierdzając, że stan badań w tym obszarze jest niepełny i należy go uzupełnić. Następnie stawia pytania badawcze nad jakimi pochylił się w swojej pracy. Zasadnie wskazuje, że proces kodyfikacji trwał ponad dwadzieścia lat i dlatego warto zbadać jaki wpływ na kodyfikację miał tzw. proces falowania systemu komunistycznego? Habilitant pyta dalej czy był on skorelowany z przekształceniami społeczno-politycznymi Polski Ludowej? Zastanawia się ponadto czy ta swoista ewolucja miała wpływ na kolejne propozycje legislacyjne i cały proces w ogólności? Katowicki badacz zadaje również szereg innych szczegółowych pytań. Zastanawia się kto podjął decyzję o pracach komisji kodyfikacyjnych po II Wojnie Światowej? Z czasów II RP dobrze znane były przecież przesłanki powstania, podstawy prawne, funkcjonowanie i zasady organizacji Wydziału Karnego Komisji Kodyfikacyjnej RP. Autor zastanawia się jak ta problematyka wyglądała w latach 1947-1969? Kto stał za podjęciem decyzji o pracach kodyfikacyjnych po 1945 r.? Jakie były podstawy prawne procesu kodyfikacyjnego? Kto decydował o losach poszczególnych projektów? Bada również czy prace nad projektami przebiegały w sposób jawny i transparentny? Ponadto stara się pokazać przekształcenia jakie miały miejsce w prawie karnym obowiązującym do końca 1969 r. Niezmiernie ciekawym i ważnym zagadnieniem postawionym przez dr. Szczygła jest odpowiedź na pytanie badawcze: w jakich obszarach prawa karnego nastąpiło odejście od kodeksu Makarewicza, który stanowił dotychczasowy wzorzec dla regulacji prawa karnego? Ponadto Habilitant docieka jaki był wpływ pozakodeksowej działalności ustawodawcy oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego na sprawy

karne w latach 1947-1949? Próbuje również odpowiedzieć na pytanie dlaczego u progu lat pięćdziesiątych

kryminologia *de facto* zanika jako jedna z nauk penalnych i do jakich prowadzi to konsekwencji? Niezwykle istotnym zagadnieniem, które kapitalnie analizuje Autor ocenianej monografii jest próba postawienia fundamentalnego pytania dotyczącego istoty prawa karnego w systemie ustrojowym Polski Ludowej po 1944 roku. Dr Szczygieł docieka czy w analizowanym okresie prawo karne nie stało się *ultima ratio*? Zastanawia się, czy prawo karne w badanym okresie nie uległo instrumentalizacji w systemie totalitarnym i przestało służyć wymierzaniu bezstronnej sprawiedliwości lecz stało się skutecznym politycznie i ideologicznie narzędziem w rękach władzy ludowej? Tutaj pojawia się moja pierwsza wątpliwość i jako badacz idei prawo-politycznych chciałbym sformułować pytanie do Habilitanta: czy w Pana ocenie przez cały okres lat 1944-1969 Polska Ludowa była państwem totalitarnym? Czy może warto jednak dokonać tutaj pewnego zniuansowania ocen?

Odpowiedziom na te kapitalnie sformułowane pytania pomagają bardzo dobrze przemyślana konstrukcja pracy. Moim zdaniem już część pierwsza monografii będąca wprowadzeniem do problematyki kodyfikacji prawa karnego Polski Ludowej zawiera szereg interesujących rozważań. Za szczególnie ciekawe uważam dociekania Autora na temat przestępstwa jako „owocu i manifestacji walki klasowej” oraz kary, która zdaniem prawników marksistowskich ma w tym systemie charakter klasowy i służyć „w rękach socjalistycznego państwa do obrony interesów mas pracujących”. Podobnie interesujące są kwestie dotyczące obumierania prawa karnego w państwie socjalistycznym. Za szczególnie cenne uważam w tym fragmencie ocenianej publikacji odwołanie się przez dr. Szczygła do ustaleń znawcy dziejów myśli marksistowsko-leninowskiej, krakowskiego uczonego Andrzeja Walickiego. Przytoczone za tym autorem przez Habilitanta poglądy Lenina na prawo i innych „uczonych” o proveniencji marksistowsko-leninowskiej znakomicie wzbogacają rozważania dotyczące prawa karnego przedstawione w monografii. Katowicki badacz zasadnie wskazał, że początkową cezurę czasową- 1947 rok stanowią pierwsze dokumenty władz komunistycznych dotyczące prac kodyfikacyjnych. Cezura końcowa to uchwalenie 19 kwietnia 1969 r. przez sejm PRL kodeksu karnego.

Części II, III i IV poświęcone zostały pracom nad trzema projektami kodeksów karnych nazwanymi od nazwisk głównych referentów: Leszka Lernela prace z lat 1947-1956, Jerzego Sawickiego – lata 1956-1963 i w części IV Igora Andrejewa – prace z lat 1964-1969, których zwieńczeniem był uchwalony w 1969 r. nowy kodeks karny. Jakkolwiek dopowiedzieć należy,

że Habilitant tam gdzie było to konieczne rozważania swoje poszerzył o czasy przed 1947 r.

Dociekania dr. Szczygła w tej materii są bardzo szczegółowe i charakteryzują się precyzją i bezstronnością oceny, co nie zawsze było zadaniem łatwym. Zaprezentowana przez niego bardzo krytyczna ocena Polski Ludowej w czasach stalinowskich charakteryzuje się tezami *sine ira et studio* opartymi o solidną argumentację.

Odnosząc się do odpowiedzi zaproponowanych przez Autora monografii na sformułowane przez niego pytania badawcze należy już na wstępie zaznaczyć, że wywiązał się on z tego zadania w sposób bardzo dobry. Trafnie wskazał, że kodyfikacja prawa karnego materialnego podlegała w Polsce Ludowej tzw. zjawisku falowania, to jest zaostżenia kursu władz komunistycznych wobec społeczeństwa lub jego liberalizacji. Tym samym zamiast konsekwentnie jednolitego ciągu prac nad kodyfikacją występowały w nim częste zmiany zależne od określonej sytuacji społecznej, a zwłaszcza układu sił w partii komunistycznej. I w tej kwestii mam jeszcze jedno pytanie: czy w Pana ocenie walka dwóch frakcji „Puławian” i „Natolińczyków” w Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej wpływała na poglądy i stanowisko członków komisji kodyfikacyjnej? Szczególnie w latach 1967-1969.

Należy w pełni uznać za zasadne konkluzje dr. Szczygła głoszące, że prace nad kodyfikacją prawa karnego materialnego w Polsce Ludowej podjęto z trzech powodów. Pierwszy powód był ideologiczny – a jego przejawem była wola „usocjalistycznienia” regulacji kodeksu Makarewicza zarówno w treści, jak i w formie. Drugi powód był praktyczny, a jego przejawem była potrzeba uporządkowania systemu prawa karnego zawierającego regulacje pozakodeksowe i orzecznictwo wydane po 1945 r. Trzeci zaś powód był polityczny – wynikał z faktu, że w innych krajach demokracji ludowej uchwalono już „socjalistyczne” kodeksy karne i z tego powodu Polska Ludowa nie mogła być gorsza.

Za w pełni trafne i poparte dobrą argumentacją uznać należy wnioski końcowe przedstawione przez Habilitanta. Stwierdził on bowiem, że *opracowywany w latach 1947-1969 nowy, socjalistyczny kodeks karny Polski Ludowej nie miał być opartym na zupełnie nowej, dotychczas nieznanej siatce pojęć rozwiązaniem legislacyjnym, ale przede wszystkim skutecznym instrumentem dokonującej się rewolucji politycznej, społecznej i gospodarczej w rękach ówczesnej władzy- komunistycznej*. Cel ten próbowano osiągnąć dzięki kolejnym projektom: (Lernella 1956, Sawickiego 1963 i Andrejewa 1968), które były odzwierciedleniem aktualnego układu sił w partii komunistycznej. Projekty te, jak stwierdził już w 1926 r. Juliusz Makarewicz, oceniając kodeks karny Związku Sowieckiego, miały prezentować kodeks polityczny i

rewolucyjny. Kodeks karny Polski

Ludowej miał za główne zadanie

chronić interesy polityczne i

gospodarcze nowego systemu ustrojowego i mocno akcentować prymat interesu społecznego i dóbr zbiorowych nad indywidualnymi. W pełni podzielam te ustalenia dr. Szczygła.

Jeśli chodzi o metodologię wykorzystaną przez Habilitanta przy pisaniu rozprawy to odwoływał się on głównie do metody historyczno-prawnej, a czasami korzystał z metody dogmatycznej i komparatystycznej. Baza źródłowa rozprawy nie budzi żadnych zastrzeżeń. Autor wykonał benedyktyńską pracę badając archiwalia i inne materiały źródłowe. W dzisiejszych czasach to coraz rzadsza praktyka. Podkreślenia wymaga również znakomite korzystanie z przypisów przez katowickiego badacza, są one bowiem w jego pracy swoistym dialogiem z treściami prezentowanymi w tekście głównym, a nie tylko prostym wykazem odnośników. Bardzo doceniam tę rzadką dziś umiejętność. Drobnym mankamentem jest brak choćby kilku najbardziej „sztandarowych” orzeczeń Sądu Najwyższego, których treść wskazywałaby na klasowy charakter prawa karnego w Polsce Ludowej w badanym okresie. I tutaj moje kolejne pytanie: czy dr Szczygieł, jak specjalista i osoba najbardziej kompetentna w tej materii mógłby wskazać przykłady takich orzeczeń?

W mojej ocenie prezentowana rozprawa autorstwa dra Szczygła ma charakter kompleksowy, przedstawione wywody, użyta dla ich uzasadnienia argumentacja a zwłaszcza wnioski końcowe są spójne, logicznie niesprzeczne i w sposób właściwy zaprezentowane. Uważam także, że jego praca posiada duże wartości epistemiczne, ponieważ w istotnym stopniu powiększa stan naszej wiedzy nad prawem karnym materialnym Polski Ludowej w latach 1947-1949. Ma także praktyczny walor aktualności, albowiem niektóre rozwiązania poddane analizie przez Habilitanta mogą być wykorzystywane we współczesnym dyskursie publicznym dotyczącym zmian w prawie karnym materialnym.

Moim zdaniem analiza ocenianej monografii, przedstawionej przez habilitanta jako osiągnięcie naukowe pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, że stanowi ona znaczny wkład w rozwój dyscypliny - nauki prawne.

III. Ocena pozostałych składników dorobku Habilitanta

Wskazany przez Habilitanta dorobek naukowy oprócz ocenianej powyżej monografii jest bogaty i zróżnicowany oraz, co przyznaję z uznaniem publikowany w uznanych

czasopismach naukowych. Składa się
nań kilkadziesiąt pozycji, w tym
jedna monografia, która jest wydana

drukiem rozprawą doktorską pt. *Wojskowe postępowanie karne w II Rzeczypospolitej (1918-1939)*, Katowice 2017, 504 ss.

W swoich badaniach nad dziejami prawa karnego dr Szczygiał zajmował się procesem karnym wojskowym na ziemiach polskich w XIX i XX stuleciu. Tematyce tej, obok wymienionej powyżej monografii poświęcił siedem publikacji. Badał także zagadnienia dotyczące kodyfikacji prawa karnego materialnego w dobie II Rzeczypospolitej, którym poświęcił trzy teksty. Ponadto zajmował się analizą instytucji prawa sądowego w Polsce po II Wojnie Światowej, którym poświęcił dziewięć artykułów. Te bardzo ciekawe prace dotyczyły m. in. materialnego elementu definicji przestępstwa, problematyki przerywania ciąży, zagadnienia recydywy, wojskowego prawa karnego materialnego czy przestępstwa zdrady ojczyzny. Inny obszar dociekań naukowych Habilitanta dotyczy poglądów na prawo przedstawicieli środowisk prawniczych, politycznych i społecznych. W tym obszarze Oceniany poddał analizie koncepcje Emila Rappaporta, Jana Olszewskiego, Stanisława Stommy, Bolesława Bieruta i kilku innych autorów. Dr Szczygiał badał także funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w XX stuleciu, któremu to zagadnieniu poświęcił siedem tekstów. Jeszcze innym, szczególnie cennym obszarem zainteresowań Habilitanta są prace poświęcone postulatowi *de lege ferenda*, które ogniskują się na kwestiach wojskowego prawa karnego procesowego, prawa karnego materialnego i prawa rodzinnego- cztery publikacje. Najpewniej pomogło mu w tym odbycie dwóch aplikacji prawniczych. Oceniany jest także recenzentem dwóch prac naukowych i autorem dwóch prac bibliograficznych.

Dr Szczygiał jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historyków Prawa oraz grupy badawczej „Heritage in Web”. W ramach programu Narodowego Centrum Nauki zrealizował projekt badawczy *Najwyższy Sąd Wojskowy w Warszawie 1919-1962*. Oceniany odbył przewidziane prawem staże naukowe i szkolenia. Ponadto uczestniczył w wielu międzynarodowych, ogólnopolskich i interdyscyplinarnych sympozjach, konferencjach naukowych i wykładach oraz w trzech ogólnopolskich zjazdach historyków prawa i ustroju. Prowadził także kilka kwerend archiwalnych i bibliotecznych. W obszarze osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych Habilitant posiada osiągnięcia spełniające z naddatkiem wymogi wskazane w przepisach prawa. Ponadto wykazał się także działalnością popularyzującą naukę. Dodatkowo jako swoje osiągnięcia wskazał ukończenie aplikacji ogólnej w Krajowej

Szkole Sądownictwa i Prokuratury i
aplikacji adwokackiej w Okręgowej
Radzie Adwokackiej w Katowicach,

którą zakończył pozytywnie zdany egzaminem adwokackim w 2014 r.

Oceniając całościowo pozostały dorobek dr. Tomasza Szczygła stwierdzić muszę, że w porównaniu z innymi ocenianymi przeze mnie wnioskami habilitacyjnymi mieści się on w najwyższych obszarach, ponieważ jego dorobek i osiągnięcia w tym zakresie są bardzo duże.

Konkludując stwierdzam, że tzw. pozostały dorobek Kandydata spełnia wymogi przewidziane przepisami prawa w tym zakresie w stopniu bardzo wysokim.

Konkluzja

Podsumowując stwierdzam, że spośród wymienionych w ustawie przesłanek uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego, dr Tomasz Szczygieł:

- posiada stopień naukowy doktora - **wymaganie jest spełnione;**
- posiada w dorobku monografię naukową opublikowaną przez wydawnictwo, które w czasie ogłoszenia monografii było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a Prawo o Szkolnictwie Wyższym – **wymaganie jest spełnione;**
- monografia wskazana przez Habilitanta, jako osiągnięcie naukowe będące podstawą do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego *Prace nad kodyfikacją prawa karnego materialnego Polski Ludowej (1947-1969)*, (Katowice 2025, Wydawnictwo Uniwersytetu

WYDZIAŁ PRAWA, ADMINISTRACJI I EKONOMII

KATEDRA DOKTRYN POLITYCZNYCH I PRAWNYCH

ul. Uniwersytecka 22-26

50-145 Wrocław

tel. +48 71 375 23 31 | +48 71 375 23 32

www.uni.wroc.pl

Śląskiego, 896 ss.), stanowi znaczny
wkład w rozwój nauki w dziedzinie
nauki społeczne w dyscyplinie nauki

prawne – wymaganie jest spełnione;

- wykazuje się istotną aktywnością naukową i dydaktyczną w rozumieniu przepisów Prawo o
Szkolnictwie Wyższym – wymaganie jest spełnione.

W oparciu o powyższe moja opinia w sprawie nadania dr. Tomaszowi Szczygłowi stopnia
naukowego doktora habilitowanego jest zdecydowanie pozytywna.